

INSTITUTE
FOR
JEWISH
CONTINUITY

OPPORTUNITIES FOR LIFE-LONG LEARNING

7504 SEVEN MILE LANE • BALTIMORE, MD 21208

410-415-3755 • INFO@GOIJC.ORG • WWW.GOIJC.ORG

Ethics & Ethos: Timeless Lessons from the Weekly Parsha

Vayigash: Rebuilding Relationships

Rabbi Shmuel Silber

December 24, 2014

THIS COURSE IS DEDICATED IN MEMORY OF:

אסתר חיה זיל בת צבי ופרומה עלקא פייגא בת מאיר ופשא לאה זיל נח בן אברהם ופייגא זיל
תהא נשמתם צרוות בצרור החיים

MAY THEIR SOULS BE BOUND IN THE EVERLASTING BOND OF LIFE

1. בראשית פרק מה

(א) וְלֹא־יָכַל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנִּצָּבִים עָלָיו וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כָל־אִישׁ מֵעָלַי וְלֹא־עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְרוֹדֵעַ יוֹסֵף אֶל־אָחָיו: (ב) וַיִּתֵּן אֶת־קִלְוֹ בְּכַבֵּי וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם וַיִּשְׁמַע בַּיִת פְּרַעֲהוֹ: (ג) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אָחָיו אֲנִי יוֹסֵף הָעוֹד אֲבִי חַי וְלֹא־יָכְלוּ אָחָיו לַעֲנֹת אִתּוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפְּנָיו: (ד) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אָחָיו גִּשְׁוֹנָא אֵלַי וַיִּגְשׁוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אָחֵיכֶם אֲשֶׁר־מָכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה: (ה) וַעֲתָה אֶל־תַּעֲצְבוּ וְאֶל־יַחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי־מָכַרְתֶּם אֹתִי הֲנֵה כִּי לְמַחֲיָה שָׁלַחֲנִי אֱלֹהִים לְפָנֵיכֶם:

1. Now Joseph could not bear all those standing beside him, and he called out, "Take everyone away from me!" So no one stood with him when Joseph made himself known to his brothers. 2. And he wept out loud, so the Egyptians heard, and the house of Pharaoh heard. 3. And Joseph said to his brothers, "I am Joseph. Is my father still alive?" but his brothers could not answer him because they were startled by his presence. 4. Then Joseph said to his brothers, "Please come closer to me," and they drew closer. And he said, "I am your brother Joseph, whom you sold into Egypt.

Approach #1: Welfare2. שכל טוב (בובר) בראשית פרשת ויגש פרק מה סימן ג

ג) ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי. בתחלה שאל שלום אביו:

3. ר' חיים פלטיאל בראשית פרשת ויגש פרק מה פסוק ג

ג) אני יוסף העוד אבי חי. וא"ת והא כבר אמרו למעלה שלום לעבדך [ל]אבינו עודנו חי, ונ"ל דוודאי ידע דחי היה אך היה שואל אם היה בריא, לפי שידע שנצטער עליו שאל העוד אבי חי, כלומר אם בריא הוא,

R. Haym Paltiel b"r Jacob was born c. 1240 and lived in Felaise, France, relocating to Magdebourg, Germany. He was a disciple-colleague of R. Meir (Maharam) of Rothenburg, and corresponded with him on halakhic issues. Some of responsa have been included in the volumes of R Meir's responsa. He died c. 1300.

Approach #2: Veracity4. הכתב והקבלה בראשית פרשת ויגש פרק מה פסוק ג

ג) העוד אבי חי. שאל להם זה, כי חשב אולי מה שאמרו עד הנה שימות אביהם ביגון היה כדי שישגו מבוקשם בהשבת בנימין, ובאמת איננו חי, ולזה רצה לדעת האמת

Rabbi Yaakov Zvi son of Rabbi Gamliel Mecklenburg was born in Germany, around the year 5545 (1785). In his youth, he studied under the tutelage of Rabbi Akiva Eiger, and later began a career in trade. Not until the 5591 (1831) did he receive his first rabbinic position in Konigsberg, Prussia. He passed away in Konigsberg in 5625 (1865).

5. Rabbi Samson Raphael Hirsch (Genesis 45:3)

... Is my father really still alive

Approach #3: Assurance6. ר' חיים פלטיאל בראשית פרשת ויגש פרק מה פסוק ג

ג) אני יוסף העוד אבי חי. ... א"צ סימן מסר להם שהיה יוסף כיון שקרא יעקב אבי דאי היה מצרי לא היה קורא אותו אבי כי גנות היה לו כי גם הלחם לא היו אוכלין המצריים עם העבריים כ"ש שלא היו קורין אותו אביהם, ועוד כי פי המדבר אליכם, ראו כי עד עתה היה לי מליץ ועתה אני מדבר בעצמי.

7. תולדות יצחק בראשית פרשת ויגש פרק מה פסוק ג

והתשובה, שאם יאמר מיד אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי, יחשבו שכוונתו להורגם, ולזה לא הזכיר המכירה מיד, אבל אדרבה עם אומרו אני יוסף אמר העוד אבי חי, לומר אפילו עשו הרשע לא אמר להרוג לאחיו עד שימות יצחק אביו שלא להוריד שיבתו ביגון שאולה שנאמר [בראשית כז מא] יקרכו ימי אבל אבי וגומר, וכל שכן אני בעוד אבי חי, וכשנבהלו חשב יוסף אולי חושבים אחי שזה שאני אומר שאינו אמת אלא תחבולה אחרת כמו מרגלים אתם, לזה אמר גשו נא אלי ויאמר אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי, ולפי שהבהלה שיש לאדם או היא מצד הדבר ההווה, או מצד העבר, להווה אמר אל תעצבו כי למחיה שלחני אלהים, על העבר אמר ואל יחר בעיניכם, שאז כשמכרתם אותי לא אתם שלחתם אותי הנה, ואם תאמר סוף סוף אנו עשינו רעה, לזה אמר ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלהים, והראיה שאתם שלחתם אותי לעבד ואני אב לפרעה וגומר ואם כן האלהים שלחני:

Approach #4: Rebuke

8. ספורנו בראשית פרשת ויגש פרק מה פסוק ג

(ג) העוד אבי חי. אי אפשר שלא מת מדאגתו עלי:

9. הכתב והקבלה בראשית פרשת ויגש פרק מה פסוק ג

(ג) העוד אבי חי. ... ואפשר שהה"א ה"א התימה, אם אפשר הוא שיחיה עוד אבי אחר עכרו עליו כל הצרות האלה?:

10. בית הלוי בראשית פרשת ויגש פרק מה פסוק ג

א. (ג) אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו. הנה בפסוק זה יש להתבונן בו הרבה. אחד דהרי כל דברי יהודה אליו בויכוחו עם יוסף עתה היה רק שחושש לצערו של אביו וכמו שאמר לו כי איך אעלה אל אבי גו', והנער יעל אל אביו, ותוך כדי דיבור שואל ממנו העוד אבי חי. וגם דהרי תיכף בעת ביאתם פעם שני למצרים שאל להם השלום אביכם הזקן אשר אמרתם העודנו חי והם השיבו לו כי הוא חי והלא מאז בואם למצרים עוד לא נסעו מזה ומה מקום יש לשואלם עכשיו שנית. ועוד יותר כי אם תתכן השאלה מדוע לא נאמר התשובה על זאת השאלה מה ענו לו אחיו על זאת השאלה:

ב. במדרש רבה (צג י) איתא על פסוק זה אמר אבא כהן ברדלא אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה יוסף קטנן של שבטים לא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו לכשיבא הקדוש ברוך הוא ויוכיח לכל אחד לפי מה שהוא שנאמר (תהלים נ) אוכיחך ואערכה לעיניך על אחת כמה וכמה. וכבר דברו רבים לכאר זה המדרש וכוונתו. גם יש להבין מה תוכחה שהיה כאן להשבטים, רק נבהלו מההודעה הפתאומית שלא עלה על דעתם כלל שזהו יוסף. וגם יש להבין מה שחלק המדרש לשנים ואמר אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה מהו דין ומהו תוכחה. וגם שארי דברי המדרש שהאריך בלשונו ואמר לכשיבא הקדוש ברוך הוא ויוכיח לכל אחד לפי מה שהוא שנאמר אוכיחך ואערכה לעיניך. ויש להבין אומרו לפי מה שהוא וגם מהו הראיה מן הפסוק:

ג. ואת אשר נראה בזה דהמדרש מפרש דפסוק זה לא אמרו יוסף בגדר פיוס לאחיו כלל. ותדע דאח"כ בהפסוק השני אחר שנבהלו מפניו אמר להם שנית אני יוסף אחיכם הזכיר להם אחוה שהוא הוראה להם שאוהב אותם ומחשבם לאחים. ובפסוק ראשון לא אמר להם רק אני יוסף ולא הזכיר להם

אחזה ואהבה כלל. ובהודע להם שהוא יוסף לא היה להם שום פיוס רק אדרבה עוד נתוסף להם יראה ופחד בהודע להם שזה האיש הנלחם עמם עד עתה ומבקש עליהם עלילה בחנם הרי הוא יוסף שגמלו לו רעה והן עתה נפלו בידו וביכולתו לעשות בהם כרצונו ובודאי לפי השכל נקם ינקם ... וע"כ נתייראו ונבהלו מפניו ולא יכלו לענות אותו.

ד. וגם מה שאמר להם העוד אבי חי ג"כ מפרש המדרש דלא היה בגדר שאלה כלל וכמו שכתבנו למעלה דלא היה מקום לשאלה כזו כלל עתה. רק המדרש מפרש ליה שהוא בגדר תמיה ופליאה, ה' התימה, ואמר להם בלשון תמיה אני יוסף העוד אבי חי כמתמיה ואומר אני מבין היאך יכול אבי לחיות עד עתה מרוב צער שאינו יודע ממני עד עתה. ה. ובדברים אלו נטמן ברמז שאלה גדולה להם וגם סתירה על כל טענותיו של יהודה בויכוחו, דכל טענותיו של יהודה היה מצערו של יעקב שיגרום לו בלקיחתו את בנימין וא"כ הרי קשה עליהם מדוע לא חששו הם לצער של אביהם ומכרו ליוסף. וגם דאם יכול לחיות בלא יוסף כן יהיה יכול לחיות בלא בנימן. וזהו אחרי שהגדילו לפניו גודל הרחמנות של אביהם כשיקח ממנו בנו אהוב סידר להם מעשה עצמם ונבהלו מתוכחתו ולא יכלו אחיו לענות לו על תוכחתו כי הוא סתירה וקושיא עליהם מעצמם על עצמם, וזהו שסיים המדרש לכשיבא הקדוש ברוך הוא ויוכיח לכל אחד לפי מה שהוא, דקדק ואמר לפי מה שהוא דגם ביום הדין יהיה התוכחה לכל אחד ממעשיו על מעשיו ויהיו מעשיו נתפסים ממעשיו היאך הם סותרים זה את זה דעל כל עון וחטא בפני עצמו סובר האדם שיש לו קצת תירוץ דהרי כל דרך איש ישר בעיניו (משלי כא),

ו. ולמשל מי שאינו נותן צדקה סובר בדעתו שיש לו תירוץ כובד ודוחק הפרנסה וריבוי ההצטרות של הכרחיות מכני ביתו עד שאין בכחו לפזר על אחרים, והגם דאין זה תירוץ מספיק כלל וכמו שאמרו במסכת גיטין (דף ז') אם רואה אדם שמזונות מצומצמין יעשה מהם צדקה ואפי' עני המתפרנס מן הצדקה יעשה צדקה, מ"מ קצת תירוץ ודיחוי הוא דהרי אינו לדמות עונש העשיר הקופץ ידו מצדקה לעונש המגיע לעני שאינו נותן צדקה. וא"כ בתירוץ זה הרי יוקל עונשו הרבה.

ז. אמנם מראים לו ממעשיו אשר במקום אחר פיזר הרבה ממון עבור דבר שאינו הגון כמו להשיג איזו תאוה האסורה או כבוד או עבור מחלוקת וכמה ממון מפזר ללמד לבנו דברים שאינם הגונים ומדוע בעסק העבירה לא עצרוהו כובד הפרנסה ונסתר בזה התירוץ ויוגדל עונשם כפלים, וזהו שאמר במדרש ויוכיח לכל אחד לפי מה שהוא דהתוכחה יהיה לכל אחד ממעשיו.

ח. וזהו שחלקם המדרש לשנים יום הדין ויום התוכחה דדין הוא על עצם העבירה והתוכחה הוא הויכוח שמראים לו ממעשה אחרת על זו ויוגדל העונש עליהם עד שאין לו גם קצת התירוץ שהיה דומה לו להנצל על ידו וכמו שנתבאר:

Approach #5: Reconciliation

11. בראשית פרק לו

(ט) וַיִּחְלַם עוֹלָם חֲלוֹם אַחֵר וַיְסַפֵּר אֹתוֹ לְאָחִיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלֹמְתֵי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשָּׁמַשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאֶחָד עָשָׂר כּוֹכָבִים מְשַׁתְּחָוִים לִי: (י) וַיְסַפֵּר אֶל-אָבִיו וְאֶל-אָחִיו וַיִּגְעַר-בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לּוֹ מַה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הַבּוֹא נְבוֹא אֲנִי וְאִמְנָךְ וְאֶחִיד לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה:

12. בראשית פרק לו

(יב) וַיִּלְכוּ אִחָיו לְרַעוֹת אֶת-צֶאֱן אֲבֵיהֶם בְּשָׂכָם: (יג) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף הֲלוֹא אֲחִיךָ רַעִים בְּשָׂכָם לָכֵן וְאֶשְׁלַחְךָ אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הַנָּנִי: (יד) וַיֹּאמֶר לוֹ לֶךְ-נָא רְאֵה אֶת-שָׁלוֹם אֲחִיךָ וְאֶת-שָׁלוֹם הַצֹּאן וְהַשְׂכָּנִי דָּבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֲבֹרֹן וַיָּבֹא שָׂכְמָה:

13. Covenant & Conversation (316)

Immediately afterwards, we read of Jacob sending Joseph, alone, to his brothers. It was there, at that meeting far from home, that they plotted to kill him, lowered him into a pit, and eventually sold him as a slave.

Joseph had many years to reflect on that episode. That his brothers were hostile to him, he knew. But surely Jacob knew this as well. In which case, why did he send Joseph to them? Did Jacob not contemplate the possibility that they might do him harm? Did he not know the dangers of sibling rivalry? Did he not at least contemplate the possibility that by sending Joseph to them he was risking Joseph's life?

No one knew this better from personal experience. Recall that

Jacob himself had been forced to leave home because his brother Esau threatened to kill him, once he discovered that Jacob had taken his blessing. Recall too that when Jacob was about to meet Esau again, after an interval of twenty-two years, he was "in great fear and distress," believing that his brother would try to kill him. That fear provoked one of the great crises of Jacob's life. So Jacob knew, better than anyone else in Genesis, that hate can lead to killing, that sibling rivalry carries with it the risk of fratricide.

Yet Jacob sent Joseph to his other sons knowing that they were jealous of him and hated him. Joseph presumably knew these facts. What else could he conclude, as he reflected on the events that led up to his sale as a slave, that Jacob had deliberately placed him in this danger? Why? Because of the immediately prior event, when Joseph had told his father that "the sun and moon" – his father and mother – would bow down to him.

This angered Jacob, and Joseph knew it. His father had "rebuked" him. It was outrageous to suggest that his parents would prostrate themselves before him. It was wrong to imagine it, all the more so to say it. Besides which, who was the "moon"? Joseph's mother, Rachel, the great love of Jacob's life, was dead. Presumably, then, he was referring to Leah. But his very mention of "the sun and moon and eleven stars" must have brought back to his father the pain of Rachel's death. Joseph knew he had provoked his father's wrath. What else could he conclude but that Jacob had deliberately put his life at risk?

14. בראשית פרק מא פסוק נא

וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת-שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה כִּי-נִשְׁנֶה אֶת-כָּל-עַמְלֵי וְאֶת כָּל-בְּיַת אָבִי:

15. Covenant & Conversation (319)

Uppermost in Joseph's mind was the desire to forget the past, not just his brothers' conduct towards him but "all my father's house." Why so, if not that he associated "all my trouble" not just with his siblings but also with his father Jacob? Joseph believed that his father had deliberately put him at his brothers' mercy because, angered by the second dream, he no longer wanted contact with the son he had once loved. That is why he never sent a message to Jacob that he was still alive.

16. בראשית פרק מד

(כה) וַיֹּאמֶר אָבִינוּ שָׂבוּ שְׂבוּ לָנוּ מֵעַט-אֶכֶל: (כו) וַיֹּאמֶר לֹא נוּכַל לָרֶדֶת אִם-יֵשׁ אֲחִינוּ הַקָּטָן אִתָּנוּ וַיֵּרְדוּ כִּי-לֹא נוּכַל לָרְאוֹת פְּנֵי הָאִישׁ וְאֲחִינוּ הַקָּטָן אֵינְנוּ אִתָּנוּ: (כז) וַיֹּאמֶר עֲבַדְךָ אָבִי אֵלֵינוּ אַתֶּם יֹדְעִים כִּי שְׁנַיִם יָלְדָה-לִּי אִשְׁתִּי: (כח) וַיֵּצֵא הָאֶחָד מֵאֶתִי וְאָמַר אֶךְ טָרַף טָרַף וְלֹא רָאִיתִיו עַד-הַנּוֹנָה: (כט) וּלְקַחְתֶּם גַּם-אֶת-זֶה מֵעַם פְּנֵי וְקָרְהוּ אֶסּוֹן וְהוֹרְדְתֶם אֶת-שִׁיבְתִי בְרַעְיָה שְׂאֵלָה:

25. that our father said, 'Go back, buy us a little food.' 26. But we said, 'We cannot go down; [only] if our youngest brother is with us will we go down, for we cannot see the man's face if our youngest brother is not with us.' 27. And your servant, my father, said to us, 'You know that my wife bore me two [children]. 28. The one went away from me, and I said, "He has surely been torn to pieces, and I have not seen him since." 29. Now if you take this one too away from me, and misfortune befalls him, you will bring down my hoary head in misery to the grave.'

17. Covenant & Conversation (320)

At that moment Joseph realized that his fear that his father had rejected him was unwarranted. On the contrary, he had been bereft when Joseph did not return. He believed that he had been "torn to pieces," killed by a wild animal. His father still loved him, still grieved for him. Against this background we can better understand Joseph's reaction to this disclosure:

Then Joseph could no longer control himself before all his attendants, and he cried out, "Have everyone leave my presence!" So there was no one with Joseph when he made himself known to his brothers. And he wept so loudly that the Egyptians heard him, and Pharaoh's household heard about it. Joseph said to his brothers, "I am Joseph! Is my father still alive?" (45:1-3)

Joseph's first thought is not about Judah or Benjamin, but about Jacob. A doubt he had harbored for twenty-two years had turned out to be unfounded. Hence his first question: "Is my father still alive?"

18. Covenant & Conversation (317)

Joseph did not communicate with his father because he believed his father no longer wanted to see him or hear from him. His father had terminated the relationship. That was a reasonable inference from the facts as Joseph knew them. He could not have known that Jacob still loved him, that his brothers had deceived their father by showing him Joseph's bloodstained cloak, and that his father mourned for him, "refusing to be comforted." We know these facts because the Torah tells us. But Joseph, far away, in another land, serving as a slave, could not have known. This places the story in a completely new and tragic light.